

1. עולם חסד יבנה

מניחים יסודות

שכבה צעירה

הרציונאל

"ארבע מידות באדם. האומר: שלי - שלי ושלך - שלך, זו מידה בינונית; ויש אומרים, זו מידת סדום. שלי - שלך ושלך - שלי - עם הארץ; שלי - שלך ושלך - שלך - חסיד; שלי - שלי ושלך - שלי - רשע" (אבות ה', י"א).

על דרך הפשט עוסקת משנה זו במושג "בעלות" וביחסו של האדם לרכוש ולקניין. ברובד העמוק יותר מציגה המשנה ארבע גישות שבאמצעותן מנהל האדם את יחסיו עם זולתו, עם האחר.

את המידה הראשונה - "שלי שלי ושלך שלך" - בוחרת המשנה לתאר כמידה הממוצעת שלאורה מתנהל עולמנו. זוהי מידתו של בעל ההיגיון הבריא ולכאורה זוהי המידה שמייצגת את הנורמליות. דווקא משום כך מפליאה קביעת המשנה "ויש אומרים זו מידת סדום". לכאורה, נראה היה שהתוספת הזאת הייתה צריכה להופיע כהגדרה לתיאור מידת הרשע, אבל המשנה בוחרת להצמידה דווקא אל תיאור הדרך הממוצעת, הנורמטיבית.

כדאי לשים לב שהמשנה לא מתארת את ארבע המידות ברצף שראשיתו ברשע וסופו בצדיק, אלא מדגישה שהמידה הראשונה, "שלי שלי ושלך שלך", נבדלת מהמידות האחרות בעניין מהותי: האופן שבו מתייבב האדם מול זולתו. זוהי המידה היחידה שהגדרתה מקימה חיץ ברור בין האדם לבין זולתו. המשנה אמנם קובעת כי זו דרכו של עולם, אך מיד מדגישה כי טמון בכך גם זרע של פורענות, המידה הזאת עלולה לדרדר אותנו אל הנהגותיה של העיר סדום. חוסר תשומת לב, היעדר רגישות ואכפתיות עלולים להפוך את המידה הבינונית, את ההתנהגות הסבירה, למלכודת רשע.

בחירתם של חכמי המשנה בעיר סדום לא הייתה מקרית. סדום, העיר העשירה, הפורה והמשגשגת, הייתה, לשיטת הנביאים וחז"ל, בירת ה"שלי שלי - שלך שלך". עיר שבה גדר ההפרדה בין אדם לאדם הוקמה בכוח החוק; עיר שבה אסור היה לתת צדקה ועל מעשה של גמילות חסדים הוטל עונש מוות.

מידת החסיד, מידתו של אברהם, היא היפוכה הגמור של מידה זו. זו מידה "שעושה לפנים משורת הדין, מהנה את הבריות מנכסיו, והוא אינו נהנה מאחרים" (פירוש רבי עובדיה מברטנורא). משמעות המושג חסד המבטא את מידת ה"שלי שלך ושלך שלך" היא לתת משלך לאחרים ולהיטיב עמם בלי חישובי רווח וטובות הנאה. מידת החסד מהווה תשתית לקיום העולם כמו שנאמר: "עולם חסד יבנה" (תהילים פ"ט, ג').

בשיעור זה ילמדו התלמידים כי העולם נבנה ממעשים טובים שבני האדם נוהגים זה עם זה, וכשבני אדם נוהגים בחסד וברצון להיטיב זה עם זה, על פי המשנה האומרת: "שלי שלך ושלך שלך".

המטרות:

- התלמידים ילמדו על חשיבותה של מידת החסד בבניית העולם.

חסד ונתינה, שכבה צעירה,
שיעור 1 – עולם חסד יבנה
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

- התלמידים יבינו כי בלי מידת החסד אין קיום לעולם.
- התלמידים ירכשו כלים לעשיית חסד בתחומים שונים.

מבנה השיעור:

- פתיחה: מה בונה את העולם? (מליאה)
- שלב א': "שלי שלי ושלך שלך" (מליאה)
- שלב ב': שלי שלך ושלך שלך" (מליאה)
- שלב ג': כך בונים עולם (מליאה וזוגות)
- סיכום: עולם חסד ייבנה (מליאה)

ההכנות הנדרשות:

- יש להביא כדור וצבעים להצגה שבשלב א'.
- יש להביא פרטי לבוש שונים להצגת המורה שבשלב א'.
- יש לצלם בהגדלה תמונות של כלי עבודה (נספח 1), מומלץ לעשות למינציה.
- יש לצלם בהגדלה את מסגרת הפאזל, הגלובוס (נספח 2), מומלץ לעשות למינציה.
- יש להדביק דבק דו-צדדי על הסרטוט של הפאזל שבתוך הגלובוס (נספח 2).
- יש לגזור את חלקי הפאזל (נספח 3), מומלץ לעשות למינציה.
- יש להכין 40 יחידות דבק דו-צדדי להדבקה על חלקי הפאזל.

מהלך השיעור:

פתיחה: מה בונה את העולם? (מליאה)

- נאמר לתלמידים: דוד המלך בספר תהילים מלמד אותנו שיש מידה טובה שהיא בונה את העולם, ואם חס וחלילה המידה הזו תחסר לא יהיה קיום לעולם.
- נשאל: מהי המידה? (נאזין לתשובות)
- נסביר כי בשיעור זה נלמד את דברי דוד המלך ונבין מהי המידה וכיצד היא בונה את העולם.

שלב א': שלי שלי ושלך שלך (מליאה)

- נבחר 2 מתנדבים להצגה בפני הכיתה.
- נסביר לכל ילד מה עליו לעשות (בכיתות נמוכות כדאי להכין מראש את ההצגה עם התלמידים):

חלק ראשון:

- ילד א': אתה מכדרר בכדור, ומאוד נהנה מהמשחק.
- ילד ב': אתה מצייר בצבעים ומאוד שמח (שר לעצמך).

חלק שני:

ילד א': אתה ניגש לחבר ואומר לו: "אפשר להשתמש בצבעים שלך? גם אני רוצה לצייר אבל שכחתי את הצבעים בבית".

ילד ב': אתה מסרב ואומר: "לך יש כדור ולי יש צבעים, אני לא אבקש ממך את הכדור, ואתה אל תבקש ממני את הצבעים. כל אחד ישתמש במה שיש לו".

• נשאל את התלמידים: האם ההצגה מזכירה לכם אמרה מפרקי אבות? (ת: "שלי שלי שלי ושלך שלך")

• נשאל: מה חכמים אומרים על המידה הזו? (ת: מידה בינונית, ויש אומרים מידת סדום)

• נשאל: מדוע לדעתכם זה כל כך רע שכל אחד ישתמש במה שיש לו? זה לא קיצוני מדי להגיד שזו מידת סדום? לא עדיף שכל אחד ישמח בחלקו וישתמש במה שה' נתן לו? (נאזין לתשובות)

• נאמר שכדי להבין מה רע במידה זו עלינו להכיר את החיים בסדום.

• נדגים לתלמידים דמויות שונות בסדום (אנו ממליצים להציג את הדמויות, אפשר להשתמש באביזרים שונים ולשנות את הקול):

- עקרת בית בסדום: אתמול רציתי לאפות לחם. הכנסתי את החומרים לקערה אך נגמר לי הקמח. כאן בסדום אסור לבקש קמח מהשכנים, כל אחת דואגת לעצמה. רציתי ללכת למכולת ולקנות, אך נגמר לי הכסף. כאן בסדום אסור לתת כסף זה לזה ואפילו להלוות אסור. יש כאן כלל שאומר "שלי שלי ושלך שלך", ולכן הלכנו לישון אתמול רעבים.

- חולה בסדום: כבר שבוע אני שוכב במיטה חולה ומסכן. אף אחד לא בא לבקר אותי ולעזור לי, ואין מי שיכין לי כוס תה וייתן לי תרופות. כשאני הייתי בריא גם אני לא עזרתי לחולים כי זה החוק אצלנו: "שלי שלי ושלך שלך", כל אחד מסתדר עם המחלה שלו. אני מקווה שאני לא אמות בסוף.

- אורח בסדום: הגעתי לסדום כדי לעשות עסקים והתעכבתי כאן יותר מדי זמן. בינתיים הגמל שלי התעייף והוא צמא מאוד ורעב מאוד. אף אחד לא הציע לנו מים ומספוא ומקום ללון. החושך ירד, קר לי וגם אני רעב ועייף. אני מוכן לשלם הרבה כסף כדי ללון כאן אצל מישהו אבל זה החוק בסדום: אסור להכניס אורחים. "שלי שלי ושלך שלך", כל אחד מסתדר עם מה שיש לו, ואם אין לו זאת הבעיה שלו.

שלב ב': שלי שלך ושלך שלך (מליאה)

• נשאל: איזו דמות מייצגת את ההיפך ממידת סדום?

• נאמר: אברהם אבינו איש החסד היה ההיפך ממידת סדום.

• נשאל: איזה חוק נהוג היה בביתו של אברהם אבינו? (ת: חוק החסד)

• נשאל: מה אומרת המשנה על מידתו של החסיד? (ת: שלי שלך ושלך שלך)

• נבקש שני מתנדבים להציג את המשפט "שלי שלך ושלך שלך" באמצעות ההצגה הבאה:

ילד א': אפשר בבקשה להשתמש בצבעים שלך? אני אתן לך את הכדור שלי (מגיש את הכדור).

ילד ב': בבקשה (מגיש לו את הצבעים), בשמחה. הכדור הוא שלך, אתה תזדקק לו אחר כך.

- הצעה: אפשר לבקש מהתלמידים להציג את הדמויות שבחלק א' כשהפעם החוק הוא "שלי שלך ושלך שלך".
- נסביר: החסיד נותן משלו. הוא לא מתנה את הנתינה בקבלת דבר מה. תלמידי אברהם אבינו הם גומלי חסדים. הם נותנים צדקה, משאילים ומעניקים משלהם, מבקרים חולים ומכניסי אורחים. לא כדי לקבל תמורה הם עושים זאת אלא כדי להיטיב, לכן הם אומרים "שלי שלך, ושלך הוא גם שלך, אינני נותן לך משלי כדי להשתמש בשלך, אדרבה, אני שמח שיש לך".
- נאמר: כעת אנו מבינים כי העולם נבנה בזכות החסד. עולם שאין בו חסד נהרס.

שלב ג': כך בונים עולם (מליאה וזוגות)

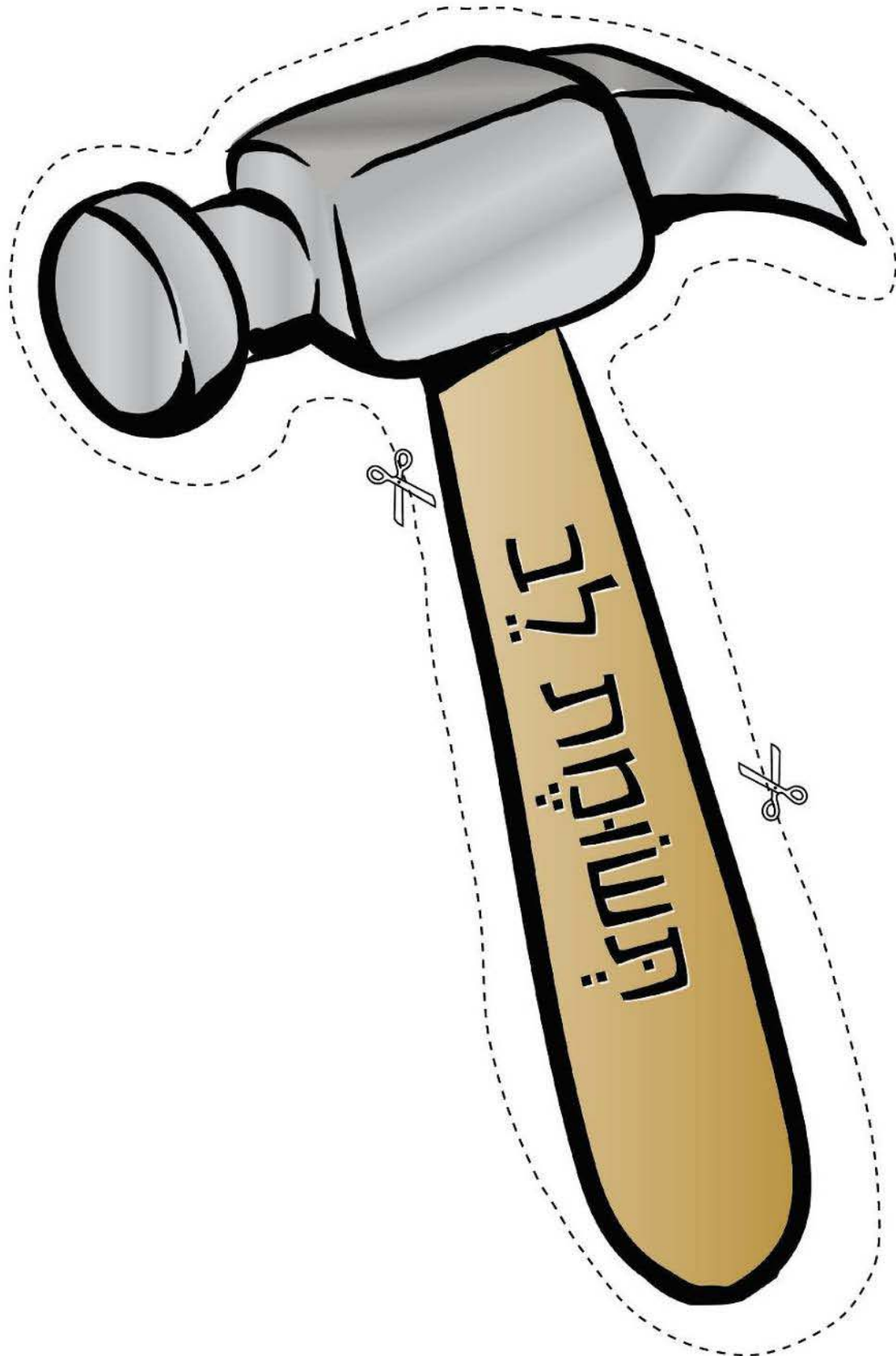
- נאמר: כל אחד מאיתנו כאשר הוא עושה חסד הוא עוזר בבניית העולם.
- נוסף ונאמר כי כמו שיש לבנאי כלי עבודה שאיתם הוא בונה בתים - כך יש כלי עבודה שאיתם עושים חסדים ובונים עולם.
- ניתן דוגמאות: (1) כל התלמידים אוכלים ארוחת עשר ורק רמי יושב בלי אוכל.
(2) רינת לא באה לבית הספר כבר יומיים. (3) שולמית בוכה.
כדי לעזור לרמי, לרינת ולשולמית אנו צריכים שיהיה לנו אכפת. צריך תשומת לב, רגישות ולב טוב. אלו ועוד הן תכונות שאיתן אנו עובדים ובונים עולם של חסד.
- נאמר שכעת אנו נתאמן בבניית עולם בחסד. אם נצליח לעמוד במשימות נקבל את המשפט שאמר דוד המלך בספר תהילים.
- נתלה על הלוח "כלי עבודה" (נספח 1) ותמונת גלובוס (נספח 2).
- נחלק לכל תלמיד חלק של פאזל (נספח 3).
- נחלק לכל תלמיד ריבוע של דבק דו-צדדי ונבקש להדביקו בצד ההפכי של הפאזל.
- ננחה את התלמידים להסתובב בכיתה ולחפש חבר שאצלו חלק הפאזל המשלים את החלק שאצלנו.
- כל זוג יעמוד אחד ליד השני וייתן יד זה לזה. נמתין עד שכל הזוגות ימצאו זה את זה.
- נבקש מהתלמידים לחשוב באילו כלי עבודה השתמשו לעשיית החסד בתמונת הפאזל שהם קיבלו (הערה - משימה זו מתאימה לכיתות ג').

סיכום: עולם חסד ייבנה (מליאה)

- כל זוג בתורו יציג בפני הכיתה את החסד המופיע על גבי הפאזל שהרכיב (ובאילו כלי עבודה השתמשו כדי לקיים את החסד).
- כל זוג בתורו ידביק את חלק הפאזל על הגלובוס שעל הלוח (הדבקה באמצעות סקוטש).
- נאמר יחד בקול את המשפט המסתתר בפאזל: "עולם חסד ייבנה".
- נתלה את הפאזל ואת כלי העבודה בסביבת הלמידה.
- נעודד את התלמידים לשחק שוב בפאזל.

נספח 1: כלי עבודה

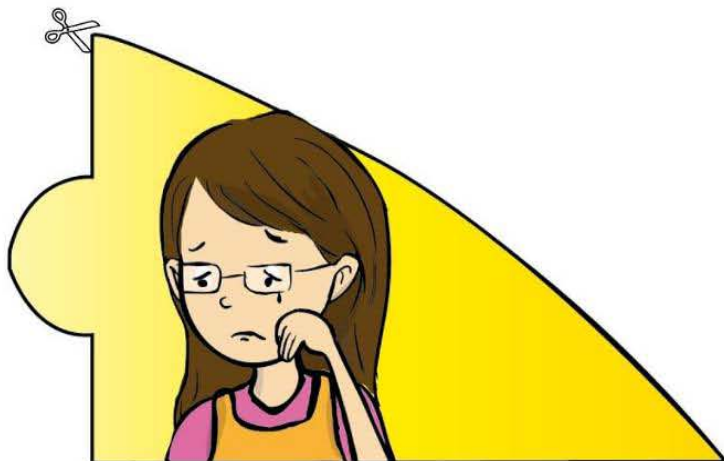

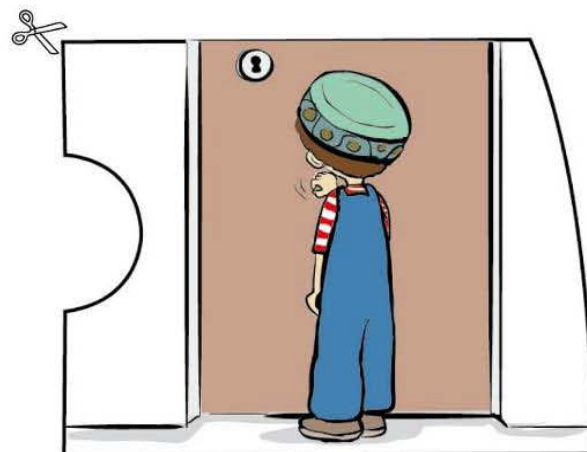
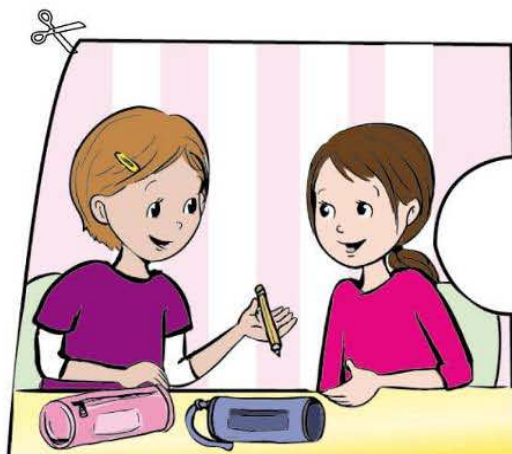
עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה

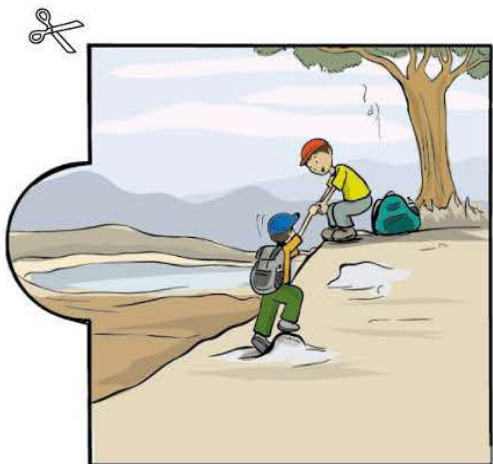
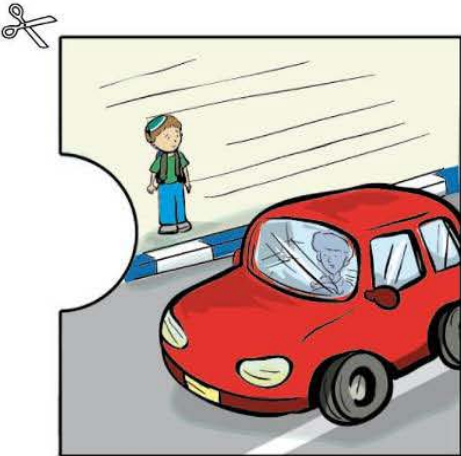
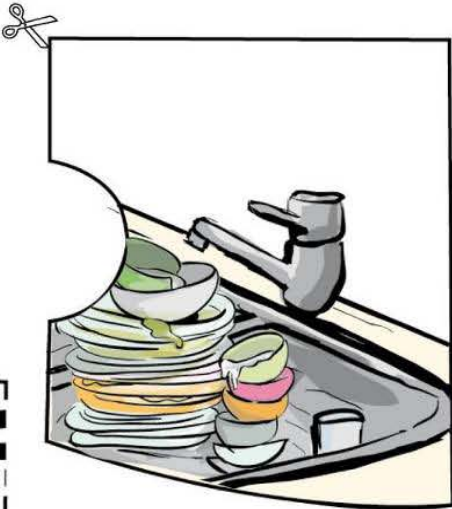
נספח 3: עולם חסד יבנה

נספח 3: עולם חסד יבנה

נספח 3: עולם חסד יבנה

נספח 3: עולם חסד יבנה

